

طرح فهرست نسخ خطی

مقدمه

از گذشته تا به امروز اولین و برترین ابزار معرفی و شناسایی نسخه‌های خطی و کهن به جامعه علم و فرهنگ، فهرست‌ها بوده‌اند که به غرض نسخه‌جویی و نسخه‌یابی در دسترس محققان و مصححان قرار گرفته‌اند. به عبارتی فهرستها رابط بین عالمان گذشته با محققان معاصر و زبان مشترک نسخه‌شناسان و محققان هستند. آمار و اطلاعات موجود از این نسخه‌ها، به وضوح از نقش اساسی ایران در فرهنگ جهان خبر داده و اهمیت توجه و شناساندن این میراث درخشان علمی و فرهنگی مسلمانان را برای نسل حاضر، بیش از پیش آشکار می‌سازد. این آمار در کتابخانه آیت‌الله العظمی بروجردی (ره) بیانگر حدود ۵۰۰۰ نسخه خطی بالغ بر ۷۲۰۰ عنوان است.

فعالیت‌های انجام شده

نسخه‌های خطی کتابخانه آیت‌الله العظمی بروجردی (ره)، برای اولین بار توسط آیت‌ا... رضا استادی فهرست و در سال ۱۳۶۴ در یک مجلد با عنوان «فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مسجد اعظم قم» منتشر شده است.

از آنجا که این فهرست با رعایت اختصار تهیه شده بود، پس از طی چند سال بار دیگر نسخه‌ها به صورت کامل و فنی‌تر فهرست شدند. این مهم توسط دو استاد بزرگوار حجت‌الاسلام والمسلمین صادق حسن‌زاده مراغه‌ای و حجت‌الاسلام والمسلمین محمود طیار مراغی انجام شده و فهرست جدید تحت اشراف آیت‌ا... استادی در سال ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹ در چهار مجلد منتشر شد و یک جلد نمایه توسط حجت‌الاسلام والمسلمین حسین حسن‌زاده در حال تنظیم و آماده‌سازی است که به زودی منتشر خواهد شد.

نسخه‌های خطی مؤسسه آیت‌ا... العظمی بروجردی (ره) دیگر مجموعه ارزشمندی است که در این کتابخانه نگهداری می‌شود. این مجموعه توسط استاد حجت‌الاسلام والمسلمین سیداحمد حسینی اشکوری فهرست‌نویسی و در سال ۱۳۸۴ در دو مجلد با عنوان «فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مؤسسه حضرت آیه‌ا... العظمی بروجردی» منتشر شد.

بازنگری و تکمیل فهرست نسخ خطی

چند مرحله کار برای کاربردی کردن فهرست‌های موجود در نظر گرفته می‌شود که دسترسی به منابع کهن را سهل‌الوصول خواهد کرد.

۱. اطلاعات کتابشناختی نسخ خطی که در فهرست‌های چاپی و کاربرگه‌ها موجود است به صورت کامل در نرم‌افزار تخصصی کتابخانه (سیمرغ) ثبت و امکان جستجو و مشاهده آن را از طریق کتابخانه دیجیتال و وب‌سایت کتابخانه برای کاربران داخلی و خارجی کتابخانه فراهم شود.

۲. فهرست‌های موجود برای استفاده کاربردی‌تر و بهتر برای محققان در قالب فهرست موضوعی طبقه‌بندی شود و برای این فهرست‌ها انواع نمایه‌ها براساس عنوان و پدیدآور تهیه و تنظیم شود.

۳. بازنگری فهرست موضوعی توسط فهرستنویس مجرب این حوزه انجام شود و به موارد ذیل توجه شود:

- رعایت یکدستی در انتخاب عناوین ساختگی (مثال: مرکبات (رساله در ...)) یا رساله در نکاح و ...)
- مشاهیر نسخ خطی (مؤلف - مصحح - کاتب و ...) مستندسازی شود و با رعایت نظامی یکدست و یکپارچه در نرم‌افزار کتابخانه ثبت و ضبط شوند.
- موضوعات فهرست‌های فعلی طبق نظامی یکدست و با رعایت الگو و استانداردها ملی و کتابداری اصلاح شود. موضوعات خاص برای آنها انتخاب شود و هر نسخه با بیش از دو یا سه موضوع معرفی و شناخته شود. (در موضوعات فعلی پراکندگی و چندگانگی به وضوح مشاهده می‌شود. به طور مثال نسخه‌هایی که در مورد زندگینامه افراد است با کلیدواژه‌های «سیره - سرگذشتنامه - زندگینامه - تاریخ - شرح حال ...» معرفی شده‌اند.)
- توجه بیشتر به مهرها و یادداشتهای صدر و ذیل نسخ
- افزودن آغاز و انجام به فهرست نسخ موسسه

- فهرستهای فعلی منتشر شده براساس هیچک یک از روشهای مرسوم (شماره یا عنوان) مرتب نشده‌اند، تغییری در ساختار آنها ایجاد شود.

نتایج بازنگری

۱. امکان جستجو و بازیابی نسخ از طریق نرم‌افزار
۲. ارائه خدمات آسان و سریع به محققان
۳. دسترسی سریع به نسخه‌های هم موضوع
۴. دسترسی به نسخ از طریق موضوعات خاص
۵. تنظیم دقیق‌تر فهرس و کنار هم قرار گرفتن عناوین مشابه
۶. معرفی بهتر و کاملتر افزوده‌های نسخ